

Anders-maatschappelijken

Jan Geurts

'Willen we in Nederland de integratie van woonwagenbewoners, Sinti en Roma in Kerk en samenleving echt kans geven, dan moeten we openstaan voor hun eigenheid en die een plek geven, ook in de parochie (...). Wie goed doet, goed ontmoet, ook al zal er veel geduld voor nodig zijn.' Aldus Jan van der Zandt msc. Jan Geurts schrijft over deze mensen die de Haagse Post in 1959 *Geen on- maar anders-maatschappelijken* noemde.

Onder de Nederlandse bevolking vormen de woonwagenbewoners, Roma en Sinti kleine minderheden. Bij beide laatste groepen gaat het om samen ongeveer tienduizend mensen. Mensen voor wie de aandacht, als die er al is, grotendeels gericht is op het 'probleem' dat zij voor de samenleving vormen. Ze komen in het nieuws wanneer zij overlast heten te veroorzaken. Verder lijken zij bij de overheid en in brede lagen van de bevolking nauwelijks interesse te wekken. Dit raakt onze gehele Nederlandse samenleving want de mensen met een nomadische levensstijl zijn voor

haar van onschatbare betekenis. Al een halve eeuw geleden schreef de kunstenaar, dichter en verslaggever Armando over hen als 'geen on-, maar anders-maatschappelijken.'

Beleid gemaakt

In de voorbije 50, 60 jaar is er veel beleid gemaakt om 'reizigers', Sinti en Roma te helpen integreren in de Nederlandse samenleving. Meer dan eens vanuit het gezichtspunt van beheersing en met weinig oog voor hun eigen (semi-)nomadische manier van leven. Niettemin werden mensen zoals Marga Klompé - als minister in 1968 verantwoordelijk voor de landelijke Woonwagenwet - geleid door idealen van culturele verheffing en menselijke ont-plooiing. Moeilijk te overschatten is daarnaast het vele goede dat gedaan is vanuit de kerken. Aalmoezeniers, religieuzen en andere vrijwilligers waren er te allen tijde en op de 'scharniermomenten' van het leven, bij doop, ziekte, overlijden.

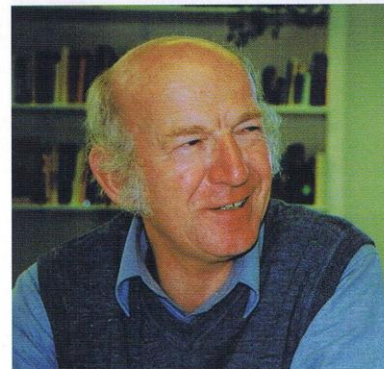
Uit beeld geraakt

Pater Jan van der Zandt, na ruim dertig jaar nog steeds actief als landelijk coördinator voor het pastoraat aan deze groepen mensen, staat helemaal binnen deze traditie van 'present-zijn'. Met zijn auto en caravan reisde hij in de eerste jaren van woonwagencentrum naar woonwagencentrum - het was nog de tijd van de grote centra - om met de mensen vertrouwd te raken en hun vertrouwen te winnen. Later in de jaren '80 en '90 kregen de meer verspreide, kleinere centra de zorg van plaatselijke parochies en protestantse gemeenten. Deze aandacht is voor een groot deel komen te vervallen. Voor plaatselijke geloofsgemeenschappen, die in meerdere of mindere mate bezig zijn met hun eigen voortbestaan, raken deze groepen mensen over het algemeen uit beeld.

Presentiegedachte

Deze ontwikkeling heeft het Landelijk Bureau Pastoraat voor Woonwagenbewoners, Sinti en Roma (PWN) gevestigd in Den Bosch, doen nadenken over een nieuwe invulling van de dienstverlening. Het is duidelijk dat de kerk opnieuw bevraagd wordt op haar diaconale taak. Mede vanuit ervaringen en inzichten binnen enkele pilotprojecten - zoals o.m. het Romaproject in de Brabantse hoofdstad, gericht op onderwijs aan Roma-vrouwen - groeit het

inzicht in de noodzaak van een andersoortige dienstverlening en wel vanuit de 'presentie'-gedachte (Andries Baart). Uitgangspunt blijft dat de kerk nooit mag verzaken aan haar missionaire zending om een kerk voor allen en bij uitstek de meest kwetsbaren te zijn. Temeer omdat steeds weer blijkt dat de kerken als het om maatschap-

Jan van der Zandt msc

pelijke dienstverlening gaat, voor heel veel mensen een instantie van betekenis blijft. Wanneer een parochiewoordvoerder laat weten - wat onlangs gebeurde - 'dat onze parochie uw (vanuit PWN) pastoraat niet tot haar diaconale doelen heeft verkozen' is dat meer dan bevreemdend. Het woordje 'niet' was door de afzender onderstreept.

Om nabij te zijn

Hoe is de situatie van woonwagenbewoners, Roma en Sinti? Een aantal onder hen gaat het naar omstandigheden goed; ze vinden hun weg in de samenleving. Voor de etnische minderheden van Sinti en Roma geldt dit veel minder. Velen blijven erg kwetsbaar en hebben te maken met de schrijnende gevolgen van staatloosheid, medische zorg mislopen, vastlopen in ambtelijke molens. Voor het PWN is het nu zoeken naar mensen die in staat zijn om op een respectvolle wijze juist deze zeer kwetsbaren nabij te zijn om hun vertrouwen te laten groeien in ondermeer de professionals met wie zij te maken hebben. Er zijn mensen nodig die 'intermediair' kunnen zijn, verschillen helpen overbruggen; door bijvoorbeeld op het goede moment juist door te verwijzen naar een maatschappelijk werker, arts, gemeentelijk ambtenaar. Daardoor helpen ze de Roma en anderen zelf verantwoordelijkheid te leren dragen voor het oplossen van hun problemen. Onze samenleving stelt minderheden vaak voor grote problemen. De regelgeving is voor velen zo complex dat ze het gevoel van onmacht in de hand werkt; het gevoel van wat moet ik ermee?

Presentiwerker

Pater Jan van der Zandt gelooft in de kracht van de presentiwerker als intermediair tussen mensen die veelal als vreemden tegenover elkaar staan en zich tegen elkaar afzetten. Hij ziet bij een aantal beleidsmakers, gemeenteamttenaren, politiemensen, maatschappelijk werkers en anderen, wat er ten goede kan veranderen als je je niet alleen door regels en vaak ook vooroordelen laat leiden maar bedacht bent op de mens tegenover je. Zo probeert hijzelf pastor te zijn. Pratend met hem hoor ik verhalen van jarenlange ellende én eruit loskomen, van vijandschap maar ook van bewonderenswaardige solidariteit; en hoe het zijn streven was en is om als pastor 'erbij te blijven' ook als je afgewezen wordt en soms ronduit bedonderd. Het zijn verhalen waarin voor hem de presentie van de levende God in de 'presentiwerker' bij uitnemendheid (Ton Storcken), de Jezus van het evangelie, onweerstaanbaar tastbaar wordt. Mensen veranderen en kunnen veranderen, anders over zichzelf en anderen gaan denken en beginnen anders met elkaar om te gaan. Hij is er vast van overtuigd dat er in een tijd van oplaaiende vreemdelingenangst en verharding in de verhoudingen tussen groepen mensen, een wereld te winnen is in het zien van elkaars eigenheid en kwaliteiten. Het is zaak om alert te blijven.

Hun wij-gevoel

Onder het eerste kabinet Rutte was de angst 'voor de bijl te gaan' onder Roma en Sinti sterk aanwezig. Mensen met een 'sedentaire' levensstijl kunnen leren van de nomadische levensstijl die zo kenmerkend is voor Roma en Sinti, al wonen zij tegen-

woordig voor een groot deel in huizen. Zij brengen hun 'veelculturen-achtergrond' mee, hun talenkennis, hun handelsgeest... En niet te vergeten hun *wij-gevoel*, het besef dat wij mensen niet zonder elkaar kunnen; een besef dat bij veel 'burgers' wat lijkt te zijn weggezakt.

Het stemt Jan van der Zandt hoopvol bij overheden, welzijnswerkers en hulpverleners mensen te mogen ontmoeten die zien dat het onverkort vasthouden aan regelgeving niet werkt en kán werken; dat het niet bijdraagt aan integratie en over en weer het gevoel van machteloosheid versterkt. Het besef groeit dat er ook aan de kant van wie hulp bieden en voor de rechtsorde instaan iets moet veranderen. Zoals een gemeentelijk ambtenaar ergens in den lande, verantwoordelijk voor het plaatselijk Roma-beleid zegt 'te merken door een idealistische fase heen te moeten, vervolgens de nodige ontuchtingen te ondergaan en dan te zoeken naar een nieuw evenwicht tussen oprechte betrokkenheid en realiteitszin.' Haar conclusie: 'Het gaat bij de Roma om heel kleine stapjes vooruit, waarbij de weerstanden die steeds opnieuw overwonnen moeten worden zowel aanwezig zijn bij Roma als bij niet-Roma.'

Jan Geurts is vrijwilliger beleidsmedewerker van PWN in 's-Hertogenbosch.

Belangstellenden voor het presentiwerk kunnen contact opnemen met pastor Jan van der Zandt msc e-mail: pwin@telfort.nl (073) 692 13 99; De door het PWN uitgegeven brochure *Ten dienste van... Woonwagengebwoners, Sinti en Roma in de samenleving*, najaar 2012, biedt veel informatie; verkrijgbaar bij PWN.

Foto van de brochure *Ten dienste van... Woonwagengebwoners, Sinti en Roma in de samenleving*